

Socialtjänstens ansvar för ensamkommande barn som flytt från Ukraina

I detta dokument hittar du information om:

- Ansvar i ankomstkommunen
- Ansvar i anvisningskommunen
- Placering i barnets nätverk, tillfälligt och stadigvarande
- Privatplacering

Ankomstkommun är den kommun där det ensamkommande barnet befinner sig när han eller hon ger sig till känna för en svensk myndighet. I regel är det Migrationsverket som först får kännedom om barnet i samband med ansökan om uppehållstillstånd. Men socialtjänsten kan också få kännedom om barnet först, exempelvis i sitt uppsökande arbete eller i en orosanmälan.

Anvisningskommun är den kommun som Migrationsverket anvisar barnet till och som har det långsiktiga ansvaret för barnet. Det här ansvaret inträder direkt vid anvisningen, även om barnet ännu inte fysiskt befinner sig i kommunen.

Ansvar i ankomstkommunen

Utredning och tillfällig placering

Ankomstkommunen ansvarar för det initiala mottagandet av barnet och barnets omedelbara behov, främst i form av ett boende, i avvaktan på att Migrationsverket anvisar en kommun som får det fortsatta ansvaret för barnet. Socialtjänsten behöver inleda en utredning enligt 11 kap. 1 § socialtjänstlagen. Utredningen begränsar sig ofta till att ta fram ett beslutsunderlag för en tillfällig placering utifrån den information som finns tillgänglig. Om vistelsen i ankomstkommunen inte blir kortvarig behöver socialtjänsten noga följa upp placeringen. I nuläget

vistas barn i regel en till två veckor i ankomstkommunen till det att Migrationsverket anvisar en kommun.

Initial bedömning av anknytning inför anvisning

Om det har framkommit att barnet har anknytning till någon som befinner sig i Sverige kontaktar Migrationsverket socialtjänsten innan barnet anvisas till en kommun för att få socialtjänstens initiala bedömning av deras relation och anknytningspersonens intresse och möjlighet att vara delaktig i omvårdnaden av barnet. Kontakten tas för att Migrationsverket ska kunna bedöma om barnet ska anvisas till den kommun som anknytningspersonen vistas i eller enligt den fördelningsmodell som innebär att barnet anvisas till den kommun i landet ”som står på tur” att ta emot ett ensamkommande barn.

Socialtjänsten behöver vara lyhörd för om barnet är utsatt

Socialtjänsten i ankomstkommunen kan som regel avsluta utredningen i samband med att barnet anvisas till en kommun. Men i vissa fall kan det finnas behov av att göra en orosanmälan till anvisningskommunen, till exempel om det framkommit i utredningen att barnet har särskilda behov eller om det finns misstankar om att barnet kan fara illa på något sätt. Socialtjänsten behöver vara lyhörd för om barnet kan vara utsatt för exempelvis våld, övergrepp eller människohandel.

Ansvar i anvisningskommunen

Ansvar motvarar det för asylsökande barn

Socialtjänsten i anvisningskommunen har samma ansvar för ensamkommande barn från Ukraina som fått skydd enligt massflyktsdirektivet som för ensamkommande asylsökande barn. Det innebär att socialtjänsten behöver utreda barnets behov och ta ställning till vilken placeringsform som är bäst för barnet. Om socialtjänsten inte har hunnit utreda barnets behov, inte har något familjehem att tillgå eller inte har hunnit utreda en anhörig som familjehem, behöver barnet placeras tillfälligt i avvaktan på en mer stadigvarande placering.

Flyktingströmmar kan innebära flera risker för barn

I samband med flyktingströmmar ökar risken för att barn utnyttjas för prostitution, människohandel och andra former av våld. Socialtjänsten behöver vara lyhörd för om barn kan vara utsatta för exploatering. Socialtjänsten behöver därför göra noggranna och täta uppföljningar av vården

Placering i barnets nätverk kan ske tillfälligt eller mer stadigvarande. En tillfällig placering i barnets nätverk kan bli aktuell både i ankomstkommunen och i anvisningskommunen, men den kan bara pågå en kortare tid.

Privatplacering är inte en egentlig placeringsform, utan en överenskommelse mellan vårdnadshavare eller föräldrar i hemlandet och en familj i Sverige. För att socialtjänsten ska medverka till en privatplacering krävs också att barnet saknar vårdbehov och att hemförhållandena är utredda.

Placering i barnets nätverk

En stor andel av de ensamkommande barnen som kommer från Ukraina kommer till Sverige tillsammans med någon anhörig. Det kan vara barnets uttryckliga önskan att få bo tillsammans med den personen. Socialtjänsten behöver då överväga en placering i nätverket, tillfälligt eller stadigvarande.

Tillfällig placering i nätverket

Om barnet har en nära anhörig i Sverige ska socialtjänsten överväga om barnet kan placeras där under tiden som socialtjänsten utreder barnets behov och var barnet ska placeras på längre sikt. Det innebär inte att en placering hos en anhörig eller andra närstående alltid ska väljas i första hand, men socialtjänsten ska utreda möjligheten att placera barnet i det naturliga nätverket. Det är alltid barnets bästa som ska vara avgörande. En tillfällig placering i nätverket förutsätter att barnet känner familjen väl sedan tidigare, att hemmet är lämpligt att vistas i och att socialtjänsten bedömer att det är till barnets bästa att placeras där. Bedömningen att det är till barnets bästa ska dokumenteras.

Om socialtjänsten bedömer att förhållandena i det enskilda hemmet är godtagbara och familjen vill åta sig uppdraget och barnet vill bo där, kan barnet placeras tillfälligt där. Under den tillfälliga placeringen behöver socialtjänsten göra fortlöpande bedömningar av hur familjen klarar att tillgodose barnets behov.

När det gäller barn som kommer från Ukraina tillsammans med en anhörig är den information som socialtjänsten har att tillgå initialt många gånger knapphändig. Av förarbetsuttalanden kan man dra slutsatsen att en familj som barnet känner väl sedan tidigare och som barnet ska vårdas i under en kortare tid, inte behöver utredas på samma sätt som ett jourhem som är främmande för barnet. Vilka uppgifter om hemmet som socialtjänsten behöver hämta in före ett beslut om en tillfällig placering i nätverket får bedömas i varje enskilt fall. Beslut om bistånd fattas enligt 4 kap 1 § SoL. Om socialnämnden har anledning att misstänka att barnet far illa eller att det annars är olämpligt att barnet placeras där bör socialtjänsten självklart inte medverka till en placering utan att förhållandena först utreds mer noggrant.

Stadigvarande placering i nätverket

Ensamkommande barns behov utreds utifrån de regler som gäller för utredningar av andra barn. Genomförandet av utredningen behöver dock anpassas till den särskilda situation som ensamkommande barn befinner sig i. Efter att barnets behov har utretts kan socialtjänstens bedömning vara att det är bäst för barnet att vara stadigvarande placerad i nätverket. För att det ska vara möjligt behöver familjen ha utretts som familjehem.

Ett familjehem i nätverket ska utredas på samma sätt som andra familjehem. Socialtjänsten ska i varje enskilt fall göra en bedömning av om förutsättningarna i hemmet svarar mot de behov som barnet har. Det kan vara svårt för närstående, som inte är etablerade i det svenska samhället, att ta ansvar för barnets skolgång, fritid, hälsa, myndighetskontakter med mera. Samtidigt kan det vara barnets uttryckliga önskan att få bo med sina närstående och socialtjänsten sammantagna bedömning att det är till barnets bästa att placeras där. I dessa fall är det angeläget att familjen får utbildning och stöd i sitt uppdrag och att barnet vid behov får kompletterande insatser.

Socialtjänsten ska noga följa vården av barnet, bland annat genom regelbundna personliga besök i det hem där barnet vistas och genom enskilda samtal med barnet. En bedömning av hur ofta barnet ska besökas bör göras fortlöpande under placeringen.

Privatplacering

Eftersom många barn kommer med en anhörig kan socialtjänsten få frågor om att medverka till en så kallad privatplacering. I korthet grundas en privatplacering på en privat överenskommelse mellan barnets föräldrar eller vårdnadshavare i hemlandet och en familj i Sverige. För att socialtjänsten ska kunna medverka till placeringen behöver förhållandena i hemmet vara utredda. Om barnet har ett vårdbehov kan det motivera att barnet istället placeras i ett familjehem.

En privat överenskommelse

En privatplacering sker inte på socialtjänstens initiativ. För ensamkommande barn handlar det om en överenskommelse mellan det ensamkommande barnets föräldrar i hemlandet och en familj som bor i Sverige. Om någon överenskommelse inte finns eller går att bekräfta på ett tillfredsställande sätt saknas det förutsättningar för en privatplacering.

Förhållandena i det tilltänkta hemmet behöver vara utredda

För att ett medgivande av en privatplacering ska lämnas behöver förhållandena i hemmet också vara utredda. En utredning av hemmets lämplighet och förutsättningar att ta hand om barnet genomförs efter ansökan från den eller de personer som ska ta hand om barnet. Hur omfattande utredningen behöver vara är beroende av omständigheterna i det enskilda fallet.

En privatplacering förutsätter att barnet inte har ett vårdbehov

Ensamkommande barn är särskilt utsatta eftersom de inte har sina föräldrar i landet, vilket kan innebära att de har ett vårdbehov som istället motiverar en placering på socialtjänstens initiativ. Om socialtjänsten bedömer att barnet har ett vårdbehov kan socialtjänsten inte medge en privatplacering. Ett ytterligare skäl mot privatplacering kan vara att socialtjänsten inte är skyldig att följa vården på samma sätt som vid en familjehemsplacering. Det kan då finnas en risk för att placeringen inte följs upp i tillräcklig grad.

Läs mer

Socialstyrelsens handbok Ensamkommande barn och unga
Socialstyrelsens handbok Placerade barn och unga

www.socialstyrelsen.se/kunskapsstod-och-regler/regler-och-riktlinjer/handbocker